

Lainsäädäntöneuvos Assi Salminen

28.11.2019

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuuleminen/vastine 28.11.2019

HALLITUKSEN ESITYS (HE 77/2019 VP.) EDUSKUNNALLE LAIKSI TILASTOLAIN MUUTTAMISESTA

Valtiovarainministeriö lausuu tilastolain muuttamista koskevaan hallituksen esitykseen annetujen kirjallisten asiantuntijalausuntojen johdosta kunnioittavasti seuraavaa:

Ehdotettu soveltamisalaa koskeva säännös (1 §)

Oikeusministeriö ja Apulaistietosuojavaltuutettu ovat lausunnoissaan nostaneet esiin, että luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) ei ole tarpeellista viitata soveltamisalaa koskevassa säännöksessä.

Tilastolaki, yleinen tietosuojasetus ja tietosuojalaki muodostavat tilastotoiminnan ja tutkimuskäyttöön käytettävän tiedon osalta monimutkaisen kehikon, jossa rekisterinpitäjän velvollisuuksia ja rekisteröidyn oikeuksia sekä niistä tehtäviä poikkeuksia voidaan arvioida vain näiden säädösten keskinäiset suhteet huomioiden. Sekä tilastotoiminta että tutkimustoiminta, joita molempia tilastolaki koskee, ovat tietosuojasetuksessa monin paikoin erityis-asemassa, mistä syystä säädösten keskinäisten suhteiden korostaminen on perusteltua. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen valtiovarainministeriö pitää perusteltuna informatiivista viittausta myös yleiseen tietosuojasetukseen lain soveltamisalaa koskevassa säännöksessä. Tilastotoiminnan suhdetta yleiseen tietosuojasetukseen on kuvattu laajasti hallituksen esityksen perusteluissa ja erityisesti kyseisen pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa, mikä puoltaa sitä, että myös pykälässä viitataan kyseiseen säädökseen.

Jos viittaus kuitenkin poistetaan, tulisi samalla arvioida sitä, poistetaanko pykälästä myös 3 momentissa oleva viittaus EU:n tilastoasetukseen samalla perusteella.

Ehdotettu säännöksen kirjoitusasun korjaaminen (17 §)

Apulaistietosuojavaltuutettu on lausunnossaan nostanut esiin, että ehdotuksen 17 §:stä ei käy selvästi ilmi, mikä taho on rekisterinpitäjä ja kenen katsotaan toimivan henkilötietojen käsittelijänä.

Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotetun 17 §:n muutos on luonteeltaan tekninen (Tilastokeskuksen kirjoitusasun muutos). Tästä syystä hallituksen esityksessä ei ole voitu tarkemmin perustella pykälän sisältöä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklassa on määritelty sekä tietojen käsittely, rekisterinpitäjä että tietojen käsittelijä. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan yleinen tietosuoja-asetus ei edellytä, että rekisterinpitäjästä tai rekisterinpitäjyydestä säädettäisiin kansallisessa oikeudessa erikseen tai yleistä tietosuoja-asetusta täydentävästi, vaan henkilötietojen käsittelyyn voidaan soveltaa suoraan yleistä tietosuoja-asetusta ja toimintaa voidaan arvioida suoraan yleisen tietosuoja-asetuksen määritelmien valossa tosiasiallisista lähtökohdista käsin. Näin ollen käytännössä siis voidaan arvioida, täyttääkö viranomaisen tai muun henkilötietoja käsittelevän tahon toiminta rekisterinpitäjää koskevan määritelmän vai henkilötietojen käsittelijää koskevan määritelmän.

Näiltä osin valtiovarainministeriö katsoo, että voimassa olevan sääntelyn pohjalta on arvioitavissa yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla ja sitä suoraan soveltaen, määrittelee tiedot 17 §:n mukaisesti luovuttava taho henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot, jolloin Tilastokeskus toimii ainoastaan luovuttavan tahon lukuun tietojen käsittelijänä. Samoin on arvioitavissa tilanteet, jolloin Tilastokeskus tilastolain mukaisesti tuottaa tilastoja hallussaan olevasta (kuitenkin muilta tahoilta saamastaan) aineistosta, eli määrittelee käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ja on näin ollen näiden tietojen osalta rekisterinpitäjä.

Edellä mainituin perustein valtiovarainministeriö ehdottaa, että pykälä hyväksytään nyt ehdotetussa muodossaan (vain kirjoitusasun muutoksena) tai että se poistetaan kokonaan esityksestä.

Jos tilastolain soveltamiskäytännössä todetaan myöhemmin, että tilastotoiminnan rekisterinpitäjyys ei joiltain osin ole arvioitavissa suoraan yleistä tietosuoja-asetusta soveltaen, tulee lainsäädännön uudistus tehdä tarkastelemalla tilastolakia kokonaisuudessaan uudestaan. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan kysymystä ei voida ratkaista yksinomaan nyt valiokunnassa keskusteltavana olevan 17 §:n muuttamisella tai yksiselitteisesti säätämällä siitä, että Tilastokeskus toimii aina saamiensa tietojen osalta yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamana rekisterinpitäjänä.

Tietojen säilyttäminen (10 a §)

Apulaistietosuojavaaltuutettu on lausunnossaan nostanut esiin myös 10 a §:n osalta, että ehdotettu säännös jättää rekisterinpitäjän (tai käsittelijän) harkinnan varaan tietojen säilytysajan.

Myös näiltä osin valtiovarainministeriö toteaa, että voimassaolevan sääntelyn ei ole katsottu olevan ristiriidassa yleisen tietosuoja-asetuksen tietojen säilyttämistä koskevan sääntelyn kanssa, mistä syystä pykälää on ehdotettu muutettavaksi ainoastaan terminologialtaan.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e-alakohdan mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten, mutta henkilötietoja voidaan säilyttää pidempiä aikoja, jos henkilötietoja käsitellään ainoastaan yleisen edun mukaisia arkitointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellyttäen, että asetuksessa vaaditut asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet on pantu täytäntöön rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan kansallisessa oikeudessa tai lainsäädännössä voidaan myös täsmentää asetuksessa säädettyjä yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta sekä tarkat vaatimukset, joilla määritetään rekisterinpitäjä, käsiteltävien henkilötietojen tyyppi, asianomaiset rekisteröidyt, yhteisöt, joille henkilötietoja voidaan luovuttaa, tarkoituksen rajoitukset, säilyttämisaika ja muut toimenpiteet, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen käsittely.

Tilastolain tarkoituksen mukaisesti tietoja käsitellään ainoastaan tilastotarkoituksiin tai tiedeellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia varten, ja asetuksessa vaaditut asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet on pantu täytäntöön rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi esityksessä kuvatulla tavalla. Lain nykyinen sanamuoto lähtee ”välttämättömyydestä”, jota arvioidaan suhteessa tilastoinnin tai tietojen tutkimuksellisen käytön merkitykseen tietojen säilyttämisessä. Välttämättömyyden arviointia voidaan pitää tarkempana lähtökohtana tietojen säilyttämisen osalta kuin yleisen tietosuoja-asetuksen määrittelyä ”säilyttämisen tarpeesta”.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan kyseinen sääntely on mahdollista ja tarkoituksenmukaista ottaen huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen edellä mainittu 5 artikla sekä asetuksen antama kansallinen liikkumavara. Ministeriö ehdottaa sääntelyn hyväksymistä ehdotetussa muodossaan (vain terminologisina korjauksina).

Jos nykyistä sääntelyä ei pidetä riittävän täsmällisenä, valtiovarainministeriö toteaa, että myös kyseisen 10 a §:n kumoaminen on mahdollista, jolloin tilasto- ja tutkimustoiminnan tietojen säilyttämistä arvioidaan jatkossa suoraan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntelyn pohjalta.

Tilastokeskuksen tiedonsaantioikeudet

Tilastokeskus on tuonut lausunnossaan esiin tarpeita tiedonsaantioikeuksiensa lisäämiseksi.

Tilastolain toimivuutta, muun muassa haasteita tiedonsaantioikeuksien osalta, seurataan valtiovarainministeriössä. Tilastolain muita uudistustarpeita arvioidaan pääministeri Antti Rinteen hallituskauden aikana, missä yhteydessä myös nyt ehdotettujen muutosten riittävyyttä, toimivuutta ja vaikutuksia on mahdollista seurata.